

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Кулі-Іванченко Ксенія Костянтинівна РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО ІНСТИТУТІВ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМОК КОНЦЕПЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ.	183
Волкова Дарія Євгенівна КРАЩІ ПРАКТИКИ ЄС ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЛЮДИНОЦЕНТРИСТСЬКОГО ПІДХОДУ В ДІЯЛЬНІСТЬ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	186
Панасюк Віта Миколаївна ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВИХ СТИМУЛІВ ТА ОБМЕЖЕНЬ В ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВОПОРЯДКУ	188
Животовська Ірина Юрійівна ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖЦЕРКОВНИХ ВІДНОСИН У ВИМІРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	191
Батан Юрій Дмитрович ПРАВО НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ ЯК КОЛЕКТИВНЕ ПРАВО	195
Ігнатова Анастасія Сергіївна ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ: КОНСТИТУЦІЙНІ МЕЖІ	199
Козирь Дмитро Валерійович ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	203
Матковський Микита Сергійович ПРАВО ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ЯК КОНСТИТУЦІЙНА ГАРАНТІЯ В ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ	207
Бугасенко Каріна Вікторівна ДО ПИТАНЬ ЩОДО ТЕОРЕТИЧНОГО ОБҐРУНТУВАННЯ ВИОКРЕМЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЦИКЛІВ	209

СЕКЦІЯ 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

Беҳруз Хашматулла МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СУЧАСНИХ ГЕОПІЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ.	212
Аракелян Мінас Рамзесович ЕФЕКТИВНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЕОПІЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ	215
Сурілова Олена Олексіївна СПІЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА ПОЛІТИКА БЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	217
Акіменко Юлія Юрійівна ДИФЕРЕНЦІЙОВАНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЄС ЯК СКЛАДОВА ACQUIS ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС	221
Белогубова Оксана Олександрівна ТОРГОВЕЛЬНА ДИПЛОМАТІЯ ЄС У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ	223
Грушко Мальвіна Валеріївна, Димов Кирило Борисович ПРОПОРЦІЙНІСТЬ І РОЗРІЗНЕННЯ У ПРАКТИЦІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ: МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ РОСІЙСЬКИХ АТАК НА ЦИВІЛЬНУ ІНФРАСТРУКТУРУ	225
Дронов Владислав Юрійович РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ РЕГУЛЯТОРІВ В СФЕРІ МЕДІА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА КОМУНІКАЦІЮ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ	228
Каненберг-Сандул Оксана Костянтинівна ПОРУШЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЦІЛІСНОСТІ ТА СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ	230

СЕКЦІЯ 5.

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА БЕЗПЕКА, ПРАВА ЛЮДИНИ Й МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ХХІ СТОЛІТТІ

***Керівник секції:** завідувач кафедри міжнародного та європейського права,
доктор юридичних наук, професор Бехруз Хаширатулла*

***Секретар секції:** доцент кафедри міжнародного та європейського права,
кандидат юридичних наук, доцент Мануїлова Катерина Вікторівна*

Бехруз Хаширатулла

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри міжнародного та європейського права, доктор юридичних
наук, професор*

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПЕРЕД ОБЛИЧЧЯМ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

На етапі розвитку соціуму міжнародне право переживає період глибокої трансформації, зіштовхуючись із викликами, які ставлять під сумнів саму можливість збереження заснованого правила світового порядку. Створений після Другої світової війни та закріплений у Статуті ООН, міжнародний правопорядок забезпечував більш-менш стійкий баланс на світовій арені та у взаєминах між державами. Однак останнім часом він демонструє зростаючу нездатність адекватно реагувати на нові форми міждержавної взаємодії та конфліктів між державами.

Наростаюча геополітична напруженість породжує нові загрози, запобігання яким вимагає нового підходу у сфері правового регулювання міжнародним правом. Міжнародно-універсальні правові принципи та норми, які тривалий час служили основою глобального світового порядку, все частіше не дотримуються. Національні держави все частіше інтерпретують принципи та норми міжнародного права залежно від своїх суто національних інтересів, а також політичної доцільності, що у свою чергу підривають основи довіри до самої ідеї універсальності міжнародно-правових принципів та норм.

Внаслідок цієї кризи насамперед наростає суперечність між формальною рівністю держав, положення про яку закріплено у Статуті ООН. Відповідно до статті 2(1) Статуту ООН «Організація заснована на принципі суверенної рівності всіх її членів» [1]. Крім того, принцип суверенної рівності держав, проголошеної сучасним міжнародним правом, все частіше вступає у суперечність із реальною практикою у міжнародних відносинах. Ця ситуація призведе до міждержавних конфліктів.

У статуті ООН також закріплено принцип мирного вирішення спорів, згідно з яким «усі члени Організації Об'єднаних Націй утримуються у своїх міжнародних відносинах від загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави, так і якимось іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй» (ст. Однак виникаючі суперечки та протиріччя зазвичай дозволяється за допомогою застосування сили або загрозою такого застосування.

У сучасних умовах особливо гостро відчувається криза ефективності міжнародних інституцій. Такі універсальні міжнародні інститути як ООН, Міжнародний кримінальний суд, ЮНЕСКО, а також регіональні міжнародні інститути, такі як ОБСЄ, Меркосур, Північно-Американський союз, Ліга арабських держав нерідко демонструють нездатність оперативної та ефективно реагувати на міжнародні суперечки та конфлікти. Це своє чергу зумовлює ставлення та рівень довіри до цих міжнародних інститутів.

Яскравою демонстрацією міжнародної інституційної кризи є діяльність Організації Об'єднаних Націй, покликана бути гарантом міжнародного правопорядку, все частіше виявляється у ситуації паралічу та неефективності. Тільки за останнє десятиліття право вето в Раді Безпеки використовувалося понад 40 разів, що фактично блокувало ухвалення багатьох рішень щодо основних гострих міжнародних криз. Фінансова криза ООН зумовлює Фінансову неспроможність, що забезпечує ефективність її функціонування.

Аналіз сучасних збройних конфліктів показує розширювальне тлумачення права на самооборону, також закріплене у Статуті ООН, де чітко прописано, що «даний Статут жодним чином не зачіпає невід'ємного права на індивідуальну або колективну самооборону, якщо відбудеться необхідний для того, щоб здійснити збройний напад на Члена Організації, доки й безпеки. Дії, вжиті Членами Організації при здійсненні цього права на самооборону, повинні бути негайно повідомлені Раді Безпеки і жодним чином не повинні зачіпати повноважень і відповідальності Ради Безпеки, відповідно до цього Уставу, щодо вживання в будь-яку годину таких дій, які вона вважатиме за необхідні для підтримки міжнародного миру.

Крім того, міжнародна практика показує збільшення кількості операцій без мандату ради безпеки ООН, що передбачено принципами та нормами міжнародного права. Лівійська криза 2011 року стала наочною демонстрацією такого порушення, коли гуманітарна риторика може використовуватися для прикриття геополітичних інтересів, спричиняючи катастрофічні наслідки для суверенітету та стабільності цілих регіонів.

Сучасні міжнародні конфлікти дедалі рідше укладаються у традиційні правові рамки. Один з небезпечних сучасних викликів світовому порядку, що встановився, є те, що сучасні конфлікти носять яскраво виражений гібридний характер. Це своє чергу зумовлює трансформацію міжнародно-правової бази, що об'єктивної необхідності.

Гібридні війни, що поєднують військові операції з кібератаками, інформаційним протистоянням та економічним тиском та використанням проксі-сили створюють принципово нові виклики та загрози для міжнародного правопорядку. Особливою гостроти набуває проблема кіберпростору, де відсутність універсальних правових норм дозволяє державам діяти за умов правового вакууму. Поява таких викликів як кібербезпека, набирання темпів розвитку біотехнологій, швидкий розвиток штучного інтелекту бурхлива космічна діяльність і мілітаризація космосу, глобальні екологічні виклики та інші потребує вироблення нових платформ для міжнародного співробітництва, заснованого на сучасних міжнародно-правових підходах з метою забезпечення міжнародної безпеки. Такі підходи мають бути спрямовані на посилення відповідальності національних держав за порушення у відповідних сферах міжнародних відносин.

Перспективи виходу із системної кризи міжнародного права потребує комплексних реформ та модернізації традиційних міжнародних інститутів, насамперед модернізації інституційної архітектури ООН. Крім того, існує гостра необхідність вироблення нових правових режимів для регулювання сучасних міжнародних відносин.

Отже, Сучасне міжнародне право перебуває в переломному етапі свого розвитку. Ефективність міжнародного права в сучасних умовах залежить від здатності світової спільноти знайти баланс між збереженням універсальних принципів та норм та необхідністю адаптації до нових геополітичних реалій. Альтернативою конструктивною трансформацією може стати подальша фрагментація міжнародно-правового простору та повернення до архаїчних моделей силового вирішення спорів. У цьому контексті особливу актуальність набуває пошук нових форматів взаємодії, здатних врахувати інтереси всіх центрів сили багатоплярного світу, що формується. Від того, наскільки ефективно світова спільнота зможе адаптувати міжнародно-правову систему до реалій XXI століття, залежить стабільність майбутнього глобального світового порядку.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй. <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-obyednanih-nacij>

Ключові слова: міжнародне право, міжнародний правопорядок, міжнародні відносини, Організація Об'єднаних Націй, Рада Безпеки ООН, Міжнародний кримінальний суд, ЮНЕСКО, ОБСЄ, мирне вирішення спорів, невтручання, геополітичні виклики.

Keywords: international law, international law and order, international relations, United Nations, UN Security Council, International Criminal Court, UNESCO, OSCE, peaceful settlement of disputes, non-interference, geopolitical challenges.